

ŠOLA

Glasiło Goriških učiteljev.

Izhaja v zvezkih po 25 kr. — Dopise sprejema V. Černic, učitelj v St. Petru pri Gorici; — naročnino pa Tom. Jug, naduč. v Solkanu.

Zvezek II.

V Gorici 8. oktobra 1881.

Leto II.

Zemljepisje.

I. Goriško vodovje. (Dalje.)

V.

Kaj je jezero? — Na Goriškem, Dobrdoško jezero, neznamenito. Kaj pa je to? — (kazaje na morje.) Prav! To je le majhen del Jadranskega morja — ono se zelo daleč razprostira proti jugu. Ali je morje tekoča voda? — Morje pa vendar ni zmeraj in povsodi enako mirno, ampak se redno in neredno giblje, semtertje pretaka, narašča in upada. Redna morska giba sta: eden, kadar se morje od-taka; drugi, kadar morje pritaka. To vam pa še posebe po-jasnim. Kaj nas obdaja, kjerkoli smo? — Ali je zrak mi-ren? — Tako se tudi voda v morji neprenehoma giblje. Zrak piha vedno čez morje — in ker se tudi na površje vode vpira, zaziblje tudi to — več ali manj.

Tudi solčni žarki ugrevajo vodo — pod oblaki le malo — v vročih vedrih dneh pa močno. Iz tega sledi, da se morje v nekterih krajih močno, v drugih pa manj razgreja. Vsaka reč, sosebno hitro pa voda, se vsled gorkote razširi. Razgreta voda pa se ne le razširi, ampak ona se tudi vzdigne — a mrzla težja pada na dno ter se pomika proti onemu mestu, kjer se je voda raztegnila.

Mesec in naša zemlja upljevata eden na drugega se svojo navlečno močjo, to je: drug drugega na-se vlačita. To se opazuje sosebno tedaj, ko stoji mesec nam na poludne in na opak. Tedaj se morje vzdiguje. Ko je pa mesec blizo

obzorja, pada morje. Opazuje se, da morje redno po 6 ur neprenehoma narašča, sledečih 6 ur pa ravno tako redoma upada. Sosebno ob obrežji lahko opazujemo to čudovito prikazen. Naraščanje morja je plina (pritok), upadanje pa o s e k a (odtok); oboje skup se imenuje b i b a.

Kteri so vzroki, zarad katerih se morje giblje? — Prav; 1. zrak (vetrovi), 2. gorkota in 3. medsebojna navlečna moč lunina in zemlje. Morje narašča in upada na vprek $\frac{1}{2}$ m., včasih pa — pri silnih južnih vetrovih — tudi več.

— Vzhodnji breg Jadranskega morja je strm. — Od Timava proti zapadu pa prav nizek. — Tu je morje plitvo. Kaj se opazuje na zapadnem bregu, ko morje narašča? — (Da prestopi nizki breg, ter poplavi bližnjo ravnino). Kaj se opazuje, ko upada? — (Da se morje vedno bolj in bolj krči ter odteka iz planjave katero je prej poplavelo). Glejte, takega sveta imamo mnogo — (kazaje na zemljevid). Vse to ozemlje je o pritoku pod vodo; ob odtoku pa močvirje. Kaj je močvirje? — To je vlažen svet, ktereга voda pogostoma namaka in se nikdar ne posuši. Tak kraj je nerodoviten in nezdrav.

Med tem svetom so pa globoke struge, iz katerih se voda, tudi kadar morje upada, ne odteka; globoki in široki so, da se lahko s čolni po njih vozijo. Tem strugam pravimo k a n a l i (prekopi.) Znameniti kanali so: Zemola, Št. Pietro d'oro in Anfora.

Poleg brega so umetno napravljeni zavetni kraji, v kterih so brodovi varni. Takim krajem pravimo l u k a. Male luke so: v Seljanu, Devinu, Rozika, Zdoba, Primarijo, v Gradeži (Grado) in v Buži. Najvažnejša je Gradežka. Lukam prištevamo tudi ono v Št. Ivanu in v Červinanu.

Kaj je otok? — (Kos suhe zemlje, katero krog in krog morje obteka.) Otokov imamo v naši bližini štiri. Na gradežkim in belvederskim bivajo ljudje — druga dva sta neznatna.

Kteri kanali so na Goriškem? — Ktere luke? — Ktera otoka? —

Bolj razvito je ribarstvo na morji. Veliko ribičev je v Gradeži in Devinu. Tu so tudi tvornice, v kterih se ribe solé (sosebno sardele) in razpošiljajo v daljne kraje. Tudi

v Ogleji, Tržiči in Nabrežini je več ribičev. Mornarjev je največ iz Gradeža.

Morska voda je zelo slana in nekoliko grení. Piti se je ne more, v njej se ne da kuhati in ne čisto prati. Iz nje dobivajo sol, a na Goriškem ni solin. Tekoče vode naše dežele imajo navadno temperaturo in so brez okusa. Dobe se male izjeme.

Pri Tržiči je topel vrelec — toplice. Pri Korminu izvira po gnjilih jamah smrdeč študenček, ktereга voda se rabi za zdravila.

Učitelj razdeli učenske izdelke, ktere je doma popravil. Narisajte morski breg in kanale! — Pripišite imena znanim lukam!—

II. Goriška tla.

a) *Ravnine in doline.*

Pokaži kako teče Soča? — Kteri so njeni pritoki na desnem bregu? Imenuj jih! — Kteri so njeni pritoki na levem bregu? — Imenuj jih! Kteri Sočini pritoki izvirajo na Kranjskem? — Ktere tekoče vode pospešujejo trgovino? — Ktere obrtnijo? — Pokaži temna mesta? — svitla? — Prav! Na zemljevidu razločujemo temna in svitla mesta.

Kje stoji naš domači kraj? — Prav! Tukaj je vas (trg) I.... Pozor! Kako je na levi? — kako na desni strani našega kraja? — Kako proti severju? — kako proti jugu? Kaj je na severni strani naše vasi? — Kako je svet proti jutru? — kako proti severju? — Kako je zaznamovan raven svet? — Kako pa strm in viseč svet? — Prav! Površina suhe zemlje ni kakor morska pøvsodi enaka, ravna in gladka, ampak nekod je viseča, nekod pa ravna ali le malo viseča. Temna mesta nam tedaj značijo, da na katerem kraju svet močno visi; a svitla, da je svet ravan ali celo malo viseč.

Pokaži na zemljevidu kje je ravan svet? — Kje močno viseč? viseč? zelo malo viseč svet? — Učitelj pokaže na zemljevidu razne temne in svitle kraje, otroci pa odgovarja-

jo posamezno ali v koru. Ravno tako naj določujejo otroci je-li svet okrog ktere vasi (trga, mesta), strm ali viseč, ravan.....

Ravan svet vtegne biti nizek ali visok, potem kakor se nad morsko površje več ali manj spenja. Nizke ravnine zovemo nižine — visoke pa višavje ali višave (planote). Pazite! Tukaj le je morje; poleg njega se razpenja ravnina. Ali je ta: učitelj kaže na Furlanijo) nižina ali višava?—Kako je pa ta-le? (kaže na Trnovski les, Kras).

Jugo-zahodni del Goriškega — unkraj železnice—(učitelj kaže po železnici od Devina do Kormina) je ravnina. Ali je ta višava ali nižina? — Prav, nižina je, ima precej porazno poveršje ter se le malo spenja nad morsko površje (povprek 20^m). Ona obsega $\frac{1}{6}$ cele naše dežele in je zelo rodovitna. Zakaj? — Tej nišini pravimo Furlanija. Zakaj? Furlanijo delimo v tri dele: 1. na levem bregu Soče, se razprostira od železnice do morja in mu pravimo Teritorij; 2. bolj severni del, med Sočo in Terom se imenuje gorenja Furlanija; 3. za Terom in Sočo do morja, je dolinja Furlanija (le basse).

Gorico obdaja tudi ravnina, ki se pa loči deloma k Soški — deloma k Ipavski dolini. Kaj je dolina? — Prav! Doli ali doline so tudi nižine, ki se razprostirajo med gorami (brdi in hribi). Imenuj ktero dolino?—Kod se razpostira (pokaži na zemljevidu)? — Ali je tukaj dolina? — Zakaj? — Kaj je v naši dolini? — Kaj teče po tej dolini? (Učitelj kaže nekatere doline učenci — imenujejo znane vode, vasi, trge posamno in v koru). Doline so poleg rek in potokov. Po svojej legi in obsegu utegnejo biti različne. V obče pa smemo trditi, da kolikor večja je voda, tim prostornejša je dolina. Doline ki se razprostirajo poleg rek, so glavne — a one poleg do-in pritokov, so stranske doline.

Naša dežela ima primeroma veliko rek in potokov. Zato nahajamo povsodi mnogo dolin, dolinic in grap. Kaj so grape? — (Zelo ozke in kratke doline s strmo ograjo so grape).

1. Glavnim dolinam prištevamo Soško dolino—tudi Posočje; — ona se vleče od Sočinega izvira do Furlanske nižine — je tedaj zelo dolga a ozka; le na nekterih mestih se bolj na široko razprostira ter dela male ravnine, ki so

po večjem zelo rodovitne. Taka ravnica je pri Desklah, Ročinji, Tolminu, Kobaridū in Bovcu. Ravninici pri Desklah in Ročinji rodita tudi vinsko trto, murbo in dokaj sadnega drevja. Pridela se tudi obilo vsakovrstnega žita in bara. Na Tolminski in Kobaridski ravninici pridelujejo mnogo sočivja, žita, sadja in trave. Bovška pa ugaja posebno sočivju in travi. Pod Bovcem, pri Žagi in pod Kobaridom, je mnogo neplodnega brodovja. Zakaj? —

2. Stranske doline.

a.) Idrijska dolina je silo ozka, le pri Slapu je bolj raztezna in rodovitna—smeli bi jo primerjati sadnemu vrtu.

b.) Baška dolina je kaj prijazna. Po obeh teh dolinah raste mnogo ovočnega drevja, in celo trta rodi nekaj cividina.

c.) Idrijska dolina (Blato) prej močvirna in nerodovitna, je zdaj izsušena in rodovitna. S preuravnavo Idrijskega porečja se je posušilo veliko močvirnega sveta.

d.) Največja in najvažnejša je prelepa Ipavska stranska dolina, bogata sladkega vina in okusnega sadja. Razprostira se med Krasom in Čavnom, ter se vleče od Nanosa do Gorice. Le srednji in spodnji del Ipavske doline leži na Goriškem — gorenji del spada h Kranjski. Ravna je okoli Križa, Šempasa in od Dornberga do izliva. Čez sredo Ipavske doline se vzdiguje cela vrsta obraščenih hribov in holmov, katerih večina so razdelani v nograde.

e.) Braniška dolina je sicer tesna a zelo rodovitna.

f.) Reško dolino v Brdah prištevamo tudi zelo rodovitnim, posebno daje Berška obilo tečnega sena.

Suha Čepovanska dolina je le v gorenjem koncu bolj znamenita in prijazna. Posebno prijazen in rodoviten je Grgarski kotlič. Na Krasu je več dolin in kotličev.

Najdaljša podolžna dolina se vleče podolgoma vzporedno z gorstveno osjo od Divač čez Povir, Velikidol, Brestovico, do Jamelj; druga od Jamelj do Mirna-Dol.

Škoflje leži v prijetnej Vremskej dolini. Ob porečji Koritnice, Učeje, Tribušice, Tolminske, Raše in drugih potokov so le sem ter tja ozke in kratke doline s strmo ograjo, zovemo jih tedaj grape.

Kod se razprostira Ipavska dolina? — Ali je vsa rav-

na? — Kod je ravna? — Kod brdasta? — Kod se vleče Soška dolina? — Ktere stranske doline ima glavna Soška dolina? Kod so suhe doline? — (Čepovanska in Kraška). Ktere doline so v Brdih? — Prav! Reška in Berška; a zraven tih sti še Pevmenska in Ravenska (Krojna). Kakošna so tla po dolinah? Zakaj? —

b.) *Gorske planote ali visoke ravnice.*

Kaj so gorske planote? — Te planote niso vselej popolnoma ravne. Semtertje stojé na ravni posamezne višine (vrhi, brda). Kaj je med temi vrhi? —

Na Goriškem ločimo te-le planote:

1. Kras, med Ipavo (Branico, Rašo) morjem in Sočo. Ta enolična skalnata planota je po večjem gola in rastlin kaj uboga; okamneli gobi podobna posrka v sebe vso močo ter nima na površji niti rek, niti studencev. Deževniča se hitro pozgubi ter se odteka skozi razjedeno kamenje. Zato kraška tvorina posebno slovi po svojih votlinah in podzemeljskih jamah, po svojih nerazvitih rekah in ponikvenicah. Ta po večjem nerodovitni svet je obrobljen s skalnati vrhi in ostriimi grebeni. Le semtertje je nekaj rodovitne zemlje — posebno poleg vasi in selišč. Kraška planota visi proti Soči in morju. Spenja se pri železniških postajah: Divače 450^m; Sežana 355^m, Prosek 250^m, Nabrežina 180^m, nad morsko gladino; — pri vaseh pa (cerkveni prag): Kobiljaglava 325^m, Komen 286^m, Kostanjevica 296^m, Opatjeselo 172^m, Doberdob 100^m, Ronchi 11^m nad morsko površje.

Na Goriškem Krasu slovita posebno Lokovska in Škocijanska jama.

2. Ternovski les, med Ipavsko in Čepovansko dolino, med Sočo in Tribušico. Ta planota je skoraj popolnoma ločena od Krasa in je še precej dobro obrastena z bukovjem in smrečjem. Tudi tej planoti pomanjkuje tekočih vod in studencev; dolin in votlin ima pa v velikem številu. Povprek se vzdiguje 900^m nad morjem. Najvišji vrh Trnovskega gozda je Golak 1495^m; in Mrzovec 1408^m.

3. Kraški zeló podobna je Banjška planota, med Čepovansko dolino, Idrijico in Sočo; vendar se loči od prve

v tem, da je z lesom in travo bolj obraščena. Povprek se ga ta planota 700^m visoko. Najvišje gore so: Veliki vrh, nad Lomom, 1072^m, Leščak pri Kalu 1070^m, Skalnica (sv. Gora) 684^m. V to planoto sega Avška grapa.

4. Med Bačo in Idrijico se razprostira planota Št. Vid-ske gore, povprek 700^m visoka.

Te planote visé od izhoda proti zahodu (Soči); imajo strma pobočja in so Krasu zelo podobne. Vse so bolj ali manj obljudene. Ker je veliko več travnikov in pašnikov nego oralne zemlje, pečajo se prebivalci sè živinorejo, kupčijo in semtertje tudi z malim obrtom.

5. Mala Šebrejska planota je Kraške nravi, visi pa proti severju.

Najvišji gorski planoti na Goriškem sta:

Krnjska, povprek 2000^m visoka (Krn 2246^m) in Čaninska zelo pusta in razkosana planota; (Čanin 2582^m, Prestrelnik 2505^m). Ti orjaški planoti se vidijo tudi z Goriške okolice in Krasa. Na osojnih mestih teh gorá leži tudi čez leto sneg (led) — na solnčni strani so pa planinski pašniki, ki dajejo govedi, drobnicam in konjem tečno klajo. O kresu priženó pastirji živino na pašnike, ter pasejo dokler jim mraz in sneg pašo ne zaključi, kar se večkrat zgodi že sredi septembra. Pastirji si zgradijo male utice a živina prenočuje pod milim nebom v zato napravljenih zgradbah, ki jim služijo tudi kot zavetje ob slabem vremenu. Stanarji molzejo in sirijo v stanovih. Več takih planinskih pašnikov je nad Tolminom, Kobaridom in Bovcem. Izgledni planinski pašnik je „Razor“ nad Tolminom.

c.) Gorovje in brdje.

Imenuj doline! Kaži jih na zemljevidu! — Imenuj višine na Goriškem! — Kaži jih! Kaži kod se razprostirajo! — Ktere višine so Kraške nravi? — Kteri sta visoki planoti? — Od ktere strani priteka Soča? — Od ktere njeni pritoki? — Zakaj? — Prav! Svet je na severji visok in gorat, proti jugu pa prehaja polagoma v nižino.

Goriško delimo v: gorat, hribovit, brdast in raven svet. — — —

1. Na severnih straneh nad Breginjem, Kobaridom, Tolminom in Grahovem (učitelj kaže na zemljevidu) jo pokriva gorat svet. Tu je pravo jedro visokega Goriškega gorovja.

2. Proti jugu do Ipavske doline, med Solkanom in Plavi proti zahodu, je hribovit svet. Po visokosti so srednje gore. —

3. Brdast svet je med Korminom in Plavi — po Ipavski dolini, ob Branici in v Breginah (Berkinah). Površje tega sveta je bolj podobno zeló valovitemu morju. V to sega Kraška planota, ki je po njej visokosti srednja gora.

4. Naša dežela nima velikih ravnin, le ob dolenji Soči je mala Furlanska ravnina; zemlja nje je po večem plitva, ker je pa dobro močena, rada raste po njej koruza, pšenica, trta in murba.

Središče Goriškega gorovja je Krnska planota. Najvišji vrh — Kru 2346^m ima oster-ertast-vrh, proti jugozahodu pa oster rob in strmo pobočje. Zarad teh lastnosti moremo ga prav lahko ločiti od drugih sosednjih gor. Kako je ta planota? —

Od te planote se vlečejo Peči poprek čez Tolmin proti Kranjsko-Goriški meji do Podbrda. Vrhovi tega poteza so: Škerbina 1997^m, Vogel 1923^m, Črnoprst 1844^m i. dr. Po severo — izhodni meji se spenja cela vrsta visocih gor tja do Triglava 2864^m in tod dalje po meji čez Mangart 2678^m do Predela, kjer se združi z visokimi gorami Čaninske planote — Rombom 2210^m.

Te gore omejujejo ob enem našo deželo proti Kranjski, Koroški in Italiji. Od tih se odcepljajo krajša pogorja, kakor: od Krna proti Žagi — Morizna; od Mangarta proti Bovcu — Grintovec; od Čanina proti Kobaridu — Meja se Stolum 1666^m.

Južno od Kobarida na Italijanski meji vskipi Matajur 1643^m, z okroglo glavo; od tega se vleče Kolovrat proti izhodu do Volč, kjer se zavije proti jugu ter se izgubi s Korado 812 nad Plavi. Kolovrat je lepo obraščen, po njem rodi trta še nad 600^m okusen cividin.

Od Korade se cepi to gorovje v več vrst, ki se dalje proti jugu ob Beneško-Goriški meji znižujejo v prelepa Goriška Brda — povprek 150^m viscka. Brda so trto -- in sad-

jereji posebno ugodna. Vina pridelujejo v srečnih letih obilo, vendar je po večjem nepravilno pripravljajo in tako malo umno ž njim ravnajo, da se ne drži čez leto; zato tudi ni za daljno kupčijo.

Ipavska Brda se vlečejo od Gorice dalje sredi Ipavske doline, med Ipavo in Branico ter se polagoma vzdigujejo v Štijaški hrib. Tudi to brdje ugaja trti in sadnim drevesom. Posebno slové zgodnje čerešnje, ki tukaj najprvo dozoré.

Nad Cerknem se vzdiguje Porezem 1630^m, od kterega se razceplja Št. Vidska planota in več vrst hribov na Kranjski meji — Bevk 1052^m. Cerkljansko hribovje je dobro obraščeno. Dobro rodita tukaj jablan in češplja.

Na severnem robu Krasa je dolga vrsta golih hribov (Terstel 644^m). Po sredi Krasa, od izhoda do morja, se vleče druga vrsta bolj obraščenih hribov (Žekanec-Volnik 545^m).

Zemljevide na klop (Učitelj prebrne šolsko desko. Kaže na mesto, ter veli: Naredite Križec! Pripišite „Krn!“ Triglav, Mangart, Rombom itd.

Dalje prih.

Postopanje sè številom 2.

Ako hoče učitelj otroke sè številom — kterim si bodi — seznaniti, treba pred vsem, da je on sam v tem poslu utrjen; ker drugače bi bilo njegovo delo le površno in mlade, za mišljenje še prerahle duševne moči ostale bi brez zaželjenega sadú. Sosebno pri začetnikih gre uporabiti vsa dotična pedagogična pravila. Zares, rekel bi, da ga ni težejšega predmeta od računstva v teh letih, bodisi gledé na učitelja, da vtisne mladini temeljite pojme, bodisi na učence, da se jim um razvije.

Da dobi učenec pravi, jasen pojem o številu, móra se mu to na vidljivih predmetih poočitovati. Čem različniše baže so ti predmeti, ki so se izvolili v takošno pojmovanje, tem jasnejši in temeljiteji je pojem. Za tako poočitovanje pa naj služijo, kolikor moči, zanimivi predmeti, ki naj se zamenjavajo pri pojmovanji, da pridejo pri razpravljanji kacega drugega števila kot novi na vrsto; tudi je gledati na to, da so

ta učila po mogočosti očem dopadljiva po njih obliki, da so snažna in v obče taka, da se mladina nad njimi ne spotiče. Otroci marsikaj mahom zapazijo, na kar bi človek še ne mislil, in v tem slučaji bi ne manjkalo motečih opazk in šepetanja.

V ta namen naj se vzemó točke na deski, ki naj so očitvidno in pri večjem številu primerno razdeljene. Le tako spozna otrok že na prvi pogled upodobljeno število in njega obstojne dele.

Podoba predočuje razvrščene točke :

• | • | •• | ••• | •••• | ••••• | •••••• | ••••••• | •••••••• | itd.

Vsaka nova podoba naslanja se na prej že znano, da nova misei o številu zadobi čem večjo jasnost. Da se tako zadobljeni pojem pa res tudi ustanoviti, k temu naj pripomorejo stroge vaje, ki naj se ponavljajo na različnih stvarih. Kot taki pripomočki naj bi služili n. pr. kamenčki, orehi, lešnjiki, denar itd.

Obravnavaje vrstoma, denimo : iz kolikrat 1, iz kolikrat: 2, 3 itd. da obstaja število, lajšaš si s tem prihodnje delo ; ker, ako si ta razvitek točno pojasnil, počitovanje vseh računskih primerljajev ti pojde potem tem lažje spod rok.

To naj učitelj obdeluje ustno in pismeno in to v lepem soglasji, da ne bode otrok imel pri neposrednjih vajah nikakoršnih ovér.

Pravilo :

A. Ustno :

1. Pojem števila.
2. Razstavljenje števila.

B. Pismeno :

1. Uporaba.
2. Ponavljanje — ustno in pismeno.

Obdelovanje.

1. Pojem števila.

Uč. Kaj je to? (držeč kocko v desnej roki).

uč.: Tisto je kocka.

Uč.: Koliko kock imam?

uč.: Eno kocko imate.

Učitelj privzame še eno kocko ter vpraša:

Uč.: Koliko kock imam pa zdaj v tej roki?

uč.: V onej roki imate tudi eno kocko.

Uč.: Glejte, otroci! Ena kocka in še ena kocka sti dve kocki. Tako tudi: ena palčica in še ena palčica sti dve palčici — 2 oreha, 2 lešnjika, 2 jabolki itd.

Učitelj prša nadalje: Koliko prstov je en prst pa še eden itd. To naj se ponavlja na več zgledih.

Učenci naj imenujejo reči ki so v šoli po dvakrat, kakor tudi na človeškem telesu, doma itd.

Odgovori naj se večinoma v k o r u rešujejo potem naj nastopi posamično izpraševanje.

2. Razstavljenje števila.

Učitelj naj pokaže dve kocki, držeč ju v enej roki, pa da sti tesno prilepljeni, ter vpraša:

Uč.: Koliko kock imam?

uč.: Dve kocki imate.

Uč.: V kolikih rokah imam dve kocki?

uč.: Imate dve kocki v jednej roki.

Zdaj vzame učitelj eno izmed kock v drugo roko ter vpraša (stegnivši roki):

Uč.: Koliko kock imam?

uč.: Imate dve kocki?

Uč.: V kolikih rokah imam dve kocki?

uč.: Imate dve kocki v dveh rokah.

Uč.: Kaj sem s kockama naredil?

uč.: Eno kocko ste vzeli v drugo roko.

Uč.: Toraj glejte, otroci! — To se pravi: 2 kocki sem ločil v 1 in 1 kocko.

Učitelj naj kaže na 2 točki na tabli, ter vpraša: Kako ločimo te 2 točki? Potegnite črto med njiju! Zbrišite eno črto, ter napišite drugo bolj narazen! itd. Tukaj učitelj dobro stori, ako učence napelje, da ono ločenje na razne načine izrazijo.

Uč.: Otroci, iz izgledov vidite, da obstoji 2 iz 1 več 1.

Na to napiše učitelj številko 2. Otroci pa naj opazujejo nje obstojne dele. Napisano številko naj potem učitelj posname vijoč roko po zraku n. pr. „2“ okroglo zgoraj, dol, ven! Otroci naj to ponové.

Kedar otroci številko dobro umé, naj učitelj od njih zahteva, da jo napišejo na desčice.

Napeljevanje k pišmenim vajam.

Soštevanje.

Uč.: Tu imam eno kocko, k tej dostavim še eno — koliko jih imam?

uč.: Ena kocka več ena kocka sti 2 kocki.

Učenec naj pristopi k tabli, pa naj napiše: $1 + 1 = 2$

Učitelj dá učencu eno kocko ter praše:

Uč.: Koliko kock si dobil?

uč.: Dobil sem eno kocko.

Učitelj da učencu drugo kocko ter vpraša:

Uč.: Koliko kock imaš zdaj več?

uč.: Zdaj imam eno kocko več.

Uč.: Imel si eno — napiši! zdaj imaš več eno — napiši več eno!

Učenec napiše $1 + 1$.

Uč.: Koliko imaš skupaj?

uč.: Imam skupaj dve.

Uč.: Zdaj napiši: imam 2 — t. j. $= 2$.

Med tem pazijo vsi otroci brez dela. Potem naj se bere posamezno, in konečno v zboru: ena kocka več ena kocka sti dve kocki. Učitelj jim zdaj narekuje — učenci pa pišejo:

$1 \text{ kocka} + 1 \text{ kocka} = \text{sti } 2 \text{ kocki.}$

O d š t e v a n j e.

Na enak način naj postopa učitelj tudi tukaj, samo da na dotičnem mestu eno kocko oddá ter praša n. pr. mesto: koliko več imam, koliko manj imam itd.

Uč.: Učitelj vzame 2 kocki ter praša: Koliko kock imam?

uč.: Imate 2 kocki.

Uč.: Da eno kocko učencu ter praša: Koliko kock imam zdaj?

uč.: Zdaj imate eno kocko.

Uč.: Kje je pa ena kocka?

uč.: Eno ste oddali.

Uč.: Ali imam zdaj več ali manj kock?

uč.: Zdaj imate eno kocko manj.

Uč.: Koliko kock imam zdaj manj?

uč.: Eno, katero ste meni oddali.

Uč.: Imel sem 2 kocki, oddal sem eno, koliko jih še imam?

uč. (v zboru): Imeli ste 2 kocki, oddali ste eno, zdaj imate še eno. (To vprašanje naj odgovori še več učencev posamezno). Pri napisovanji naj se postopa tudi kakor pri soštevanji t. j. $2 - 1 = 1$.

Za znamenje „—“ naj se rabi početkom le eden izraz, denimo: „m a n j“ ali „o d d a l“ (oddavši). Pozneje smel bi se še le rabiti drug izraz.

Uč.: Za koliko je ena kocka manj nego sti dve kocki?

uč.: Ena kocka je za eno kocko manj nego dve.

Uč.: Za koliko sti dve kocki menj nego 2?

uč.: 2 kocki ste za 2 manj nego 2.

Uč.: Zakaj?

uč.: Ker ste obe kocki oddali.

Učitelj naj nadalje denimo še tako izprašuje: Koliko imam še kock ako sem obe oddal? Tedaj napišite: $2 - 2 = 0$ — Za koliko ste dve kocki več nego ena? — Zakaj? (Ker morate še eno dostaviti, da dobodete 2 kocki). Tedaj sti 2 kocki enako: ena kocka več ena t. j. $2 = 1 +$.

M n o ž e n j e.

Uč.: Učitelj položi 2 kocki na mizo. Koliko kock je na mizi?

uč.: Na mizi sti 2 kocki.

Uč.: Vzame eno kocko s vprašanjem: Koliko kock sem vzel?

uč.: Vzeli ste eno kocko.

Uč.: Kolikokrat sem vzel eno kocko?

uč.: Vzeli ste enkrat eno kocko.

Tako naj učitelj nadalje izprašuje, odredivši kocko ali kocki, kakor vprašanje zahteva.

Kolikokrat sem vzel eno kocko? — Koliko kock sem zdaj vzel? — Kolikokrat po eno kocko sem pa zdaj vzel? Koliko kock je bilo na mizi? — Kolikokrat sem vzel obe (2) kocki? — Koliko kock sem vzel vsakokrat? — Kolikokrat po koliko sem vzel obe kocki? — Koliko kock imam, ako vzamem 2 krat po eno? —

Potem da učitelj učencu 2 krat po eno kocko ter vpraša :

Uč.: Kolikokrat sem ti dal kocki?

uč.: Dali ste mi 2 krat.

Uč.: Po koliko?

uč.: Dali ste mi 2 krat po eno kocko.

Uč.: Koliko kock imaš?

uč.: Dve kocki imam.

Nato pozove učitelj drugega učenca k tabli ter ponavlja: $2 \times 1 = 2$.

Uč.: Ena kocka več ena kocka (dodavši še eno) sti? Kolikokrat po 2 kocki?

uč.: Ena kocka več ena kocka sti enkrat po 2 kocki.

Učitelj vzame eno kocko, potem še eno — obe pa položi enkrat na mizo (ob enem). Iz tega sledi: $1 + 1 = 1 \times 2$.

Učitelj položi enkrat po 2 kocki na mizo, ter vpraša :

Kolikokrat po 2 kocki sem položil na mizo? Položili ste na mizo enkrat po 2 kocki! Nadalje učitelj: Koliko kock je enkrat po 2 kocki? — Enkrat po 2 kocki sti 2 kocki! —

Učenci napišejo: $1 \times 2 = 2$.

Merjenje.

Učitelj vzame v eno roko 2 kocki (eno tik druge), v drugo pa 2 škatljici (eno tik druge), ter vpraša :

Koliko kock imam v enej roki? (zvdigniši roko).

uč.: V enej roki imate 2 kocki.

Uč.: Koliko kock imam pa v tej roki? (zvdignivši drugo roko).

uč.: V tistej roki imate tudi 2 kocki.

Učitelj, vtaknivši 2 masivni v dve votli kocki:

Uč.: Kaj sem naredil?

uč.: Vtaknili ste 2 kocki v 2 kocki!

Uč.: Kolikokrat sem vtaknil 2 kocki v 2 kocki?

uč.: 2 kocki v 2 kocki ste položili enkrat!

Učitelj ali pa učenci z njegovo pomočjo: $2 \text{ v } 1 = 1$.

Učitelj vzame škatljico, prostorno za 2 kocki (razdeljeni), ter položi po eno kocko v njo: Koliko kock sem vložil v 2 kocki? — Nadalje, devaje kocko ali kocki po zahtevi: Kolikokrat sem vložil 2 kocki v 2 kocki? Koliko kock sem vložil vsakokrat? — Tedaj gre po ena kocka v 2 kocki kolikrat? — $1 \text{ v } 2 = 2$.

Učitelj naj pojasni izraz „zapopaden“.

Kakor se vidi, je raba kock najprimerniša, ker vidijo otroci z lastnimi očmi in so vsega prepričani, n. pr. da le ena kocka gre v eno kocko, ker za še eno kocko ni več prostora.—

Uč.: Ná 2 kocki. Razdeli ju tako, da daš svojima součencema enako, to je, vsakemu polovico.

Uč.: Koliko si dal vsakemu? — Nadalje: Koliko je tedaj polovica od 2 kock? — Zakaj? —

Videli ste 2 kocki skupaj (en sam kos)! Ako sem ju hotel razdeliti, moral sem ju prerezati ali prežagati v eno in eno. To se pravi: razpolovičil sem ju; ali pa: iz enega kosa naredil sem 2. Torej je eden istih kosov polovica od prejšnega; ker sti bili pa 2 kocki, je ena kocka polovica od 2 kock. Z drugimi besedami: ena kocka je polovica od 2 kock, ali: polovica od 2 kock je 1 kocka

$$1/2 \text{ od } 2 = 1$$

Učitelj naj nadalje, denimo, tako še izprašuje: Kolikrat je ena polovica od 2 kock v 2 kockih zapopadena?— Zakaj? — Kako to? —

Delenje.

Uč.: Kaj moram storiti s kockama, ako ju hočem dati dvema učencema? — V koliko delov ju moram razdeliti?—

Koliko dobi vsak? — Imam 2 kocki, podelim ju dvema, dobi vsak eno — $2 : 2 = 1$.

Uč.: Ako 2 kocki podelim enemu, koliko dobi?

$$2 : 1 = 2$$

* * *

Tako in enako postopanje gotovo ne ostane brez zaželenega sadú. Le vstrajno! Orel.

Šolski prizori.

I.

Učitelj pride po poldne v šolo. Na mizi najde lipovo vejico, ki jo je najbrže kateri učenec odlomil pred šolskim poslopjem, kjer raste več mladih lipic.

Kedo je odlomil to vejico? — Lojzek Žitko! kriče deca. — Lojzek, ali si ti odlomil? — Ne, nisem ne jaz! — Kedo pa je? — Ne vem!

Učitelj vpraša zopet vse učence: Kedo je odlomil vejico? — Lojzek, Lojzek! — Nisem, pa nisem jaz! — Kedo je videl Lojzeka vejico lomiti? — Več ko polovica učencev vzdigne roké. — Lojzek spet zavpije: Nisem jaz odlomil veje, nisem pa nisem, no!

France, ti si ga videl. Povedi kako je bilo.

Ceno, tudi ti si ga videl. Dej, pa povej, kaj si videl? —

Učenca povesta: Bilo nas je že več učencev pred šolo; kar pride Lojzek, zažene se v prvo lipico na levi dvakrat, češ, da se nikogar ne boji. Zažene se še v tretje, zdaj pa stegne roko in odčesne ono vejico. Jaz sem jo pobral in položil na mizo. Vse to sva videla midva in oni — le tam vsi.

Lažete, lažete, nič niste videli! vpije Lojzek.

Učitelj povzame resno: Čuj Lojzek! Toliko učencev te

je videlo pri lipici, ko si vejo lomil; ti pa praviš, da nisi. Kedo pa je? —

Jaz ne, jaz ne! zagotavlja Lojzek.

Hodi sem!

Lojzek pride. Učitelj ga prime za roko, ter ga odpelje k lipicam: Kje si vejico odlomil? Lojzek taji. Učitelj ga odpelje v 2. razred, in upraša ondešenje učence: Ali je videl kedo izmed vas Lojzeka lipovo vejico lomiti pred šolskim poslopjem?— Kdor ga je videl, naj vzdigne roko! — Malo da ne vsi povzdignejo roke, rekoč: Videli smo, videli: Lojzek Žitko je vejico odlomil. — Učitelj odvede Lojzeka zopet v svoj razred; vkaže mu, naj se ustopi pred odrom, ter ga še enkrat odločno in pred vsemi vpraša: Ali si ti Lojzek vejico odlomil?—

„Sem, pa nisem hotel; vejica se je sama odčesnila.“

O ti nesrečni otrok! zavpije učitelj, ki ni nikdar mislil, da ga bode kedaj taka malenkost sama na sebi tako močno razsrdila. Ali ono uvijanje, ono nepriznavanje resnice in dosledno tajenje ga tako razljuti, da plane kvišku, Lojzeka zgrabi in ga z vejico tako dolgo opleta, dokler se ta ne razdrobi: Ali boš še lagal?— Ali boš še?... Ali nisi ti?— Ali nisi?... Zakaj lažeš?— Ne lagaj!.....

Ostali učenci se močno prestrašijo.

Prevdarimo nekoliko učiteljevo postopanje. Da je pustil stvar nepreiskovano, bilo bi to toliko, kakor bi bil rekel: Učenci, lomite tudi vi, nihče vam ne brani. Saj vidite, da se za to stvar živa duša ne meni. Učitelj je moral to reč preiskovati, ker je šlo za dve krivdi: škodo in tajenje, vejico in laž.

Ali učitelj ni prav postopal, ker se je jezil. Ali je Lojzeku dejal: Laž je grda, ako boš lagal, to in to te čaka? Ali mu je dovolil končno kaj časa, da pomisli, se skešá in se sramuje? — Ali je imela druga mladina kako korist od učiteljevega postopanja? Ne! Učitelj se je prvič vedel ko žandar, ne ko učitelj. Drugič: Lojzeku se ni pokazala pot, da se v resnici poboljša. Učitelj je le toliko dosegel, da ne bode Lojzek več škode delal. Tretjič: Učitelj je

Kako je lepa ta pesen! O kako je lepa! kličejo deca. Gospod učitelj, prosimo, prinesite jo prihodnjič v šolo, da se je na pamet naučimo. O prosimo, prosimo! Tudi Drejče se je bode.

Kaj praviš Drejče? —

Bodem.

Dom in šola ali narodna omika in učitelj.

Kar so hranilnice v praktičnem, to so v duševnem pomenu javne knjižnice in sploh vse take naprave, po katerih se narodna izomika pospešuje, tedaj: čitalnice, društva, ki bukve izdajejo in dobri časopisi. Visokost narodne izomike je sploh tudi eden izmed pogojev uspešnega delovanja v šoli; to je resnica, ki se ne dá po nikakem izpodbiti. Vsled tega bi bilo pač zelo napačno, ko bi učitelj ne bil prijatelj občenemu napredovanju, to je, ko ne bi pomagal tudi on omogočiti vseh sredstev ki ono omiko pospešujejo. To mora, sme pa tudi lahko stori učitelj! Poglejmo! Učitelj sprejme otroke iz rok starišev. Mora biti prijatelj javnej omiki: ker najde po tem svoje delo mnogo olajšano v šoli, toraj le dolžnost izpolnjuje; sme, ker nič prepovedanega, in ne le ne v navskrižji sè svojim poklicem, marveč nekaj v popolnem soglasji ž njim stoječega učini, in lahko; ker ima vsled svojega poklica vso sposobnost za to. Rečeno je bilo, da sprejme učitelj otroke iz rok njegovih starišev, pri katerih pa ni vse jedno, so ga li kaj, ali le malo ali ga niso nič sposobnega pripravili za važni vstop v šolo. Vsak učitelj pa vé, da se mu je tem manj muditi pri nazornem pouku, čem več je otrok doma videl in slišal.

Zares. Iz hiše, kjer je kaj omike, prišedši otrok, prinesel je sè sabo tudi več različnih pojmov, ki so tem jasnejši in stanovitnejši, čem več se njegovi stariši doma onih pripomočkov poslužujejo, ki jim knjižtvo na roko daje. Razvezal se mu je jezik: on se hitreje pa tudi bolje navadi čitanja. Kakor se od začetka godi, tako se pri ugodnih razmerah nadaljuje. Očividno je tedaj, da je občna izomika v tesnej zvezi s šolo. Dom in šola naj se vzajemno podpirata. To se pa more goditi, ako je mogoče; mogoče pa je le, ako so stariši sami kolikor moč omikani ljudje.

Da bi pa učitelj grešil, kakor se žalibog še nekterim zazdeva, ako ljudi k branju naukušuje, to trdijo le trdovratni nazadnjaki ali taki, ki šolstven napredek zavidajo iz katerih koli posvetnih a ne-

poštenih vzrokov, denimo, da dokler so ljudje še neomikani — toraj kratkovideči ali brez duševnega orožja, ne vidijo njihovih krivic in sleparij. Zato pa taki kriče, da učitelji „politiko uganjajo,“ češ, da se sè stvarjo v šolo ne spadajočo pečajo.

Vsak pa, kedor narod bistri ali mu pripomočke zato omiljuje, sveto toraj jako hvalevredno in tudi za šolo visokokoristno delo opravlja. In učitelj naj bi tukaj roke križem držal? Nikakor! Kako pa in v kolikej meri učitelj kot tak, kot zaveden občinski člen, kot državljan in ud človeškega društva to svojo občno dolžnost izpolnjevati more, to določujejo razmere, v katerih se nahaja, tedaj, narodna zavest, prilike, imovitost občanov, običaji, združevanski duh, duševna pripravnost i. t. d.

Da pa učitelj skoro najlože to dolžnost opravlja, ni treba še posebe razvijati.

Narodni izomiki nasproti mlačni učitelj zamuja nezagovorljivo jako važen pogoj tem več uspešnega delovanja v šoli, da zamolčimo, da tak, deninimo pri nas Slovencih, ko je narodna zavest v bolj čarobnem svitu ko drugde, ker že prevlada neki kosmopolitizem, ne more biti ljudem priljubljen, da zamolčimo, da se ne poslužuje mogočnega sredstva s pomočjo narodne izomike v šoli si uspešniše delo omogočiti, čas zdatniše porabiti za šolo in še zamuja vesti se, kakor je to svoja dolžnost, kot narodnjak, občan, državljan in zaveden ud človeškega društva.

Kako pa to svojo dolžnost opraviti more, to odvisuje od učitelja samega, ki naj pred vsem vsa sposobna sredstva preiščuje in je porabi — šoli in narodu na korist.

Dopisi.

IZ GORIŠKE OKOLICE 19. sept. — Ni zmerom mlačnost, ki opovira marsiktero blago ustanovitev, večkrat je tudi bojzljivost, ali tudi pomanjkanje potrebne eneržije krivo, da se kaka misel, bodisi še tako lepa in koristna, uže v začetku zaduši. Tako menim, da tudi jaz nisem v tem šolskem okraji prvi, ki uže davno gojim misel na preživo potrebo učiteljskega društva. Značaj sedaj-nemu času je, česar se vsak, ako gleda in vidi, prepriča, v vseh oddelkih človeške družbe korporacijsk; ker se je do jasnega pokazalo, da se viši smotri samo in edino sè združenimi močmi doseči morejo; drugače prav težko ali pa celó ne. Tam, kjer se misli o tem ali onem predmetu ne menjavajo, ne more biti življenja, in da - si se tudi kaj narodi, to nima prave krvi in mozge. In v kterem stanu človeškem pokazuje se bolj živa potreba korporacijske-

ga duhá, nego ravno v učiteljskem? Vendar smem koj pristaviti, da se tudi ta stan, glejmo li na desno ali na levo, te potrebe zaveda in jo v dejanje spreminja. Na več krajih vidim uže osnovane učiteljske družbe, ki z velikim vspehom delujejo — šoli na pravo korist. No pa, utegne mi kedo v besedo zasegniti, kaj pa tožiš, če vidiš napredek tudi v tem obziru? Tožim, in po pravici, ker ga ravno v našem okraji ne vidim, ki je gledé na obseg, prostran zadosti in šteje učiteljev, ki bi marsikaj koristnega na dan spraviti mogli v tesnej zavazi — v družbi. Da ne pomanjkuje življev med todešnjimi učitelji, vnetih za razpravljanje šolskih stvari, moreš se ob četrtkih na Travniku prepričati, ko se učitelji nekako „preripatično“ pogovarjajo o njih. To ni naravnost komično, a vendar nekaj čudno je, v tem ko je znano, da javni kraji in morda še najmanj ljudovita tržišča niso za tako resne pogovore najbolj primerna. Tudi ne morejo taki pogovori imeti vspeha, ker jim manjka one slovesnosti, ki se posvetujočemu duhu priobčuje iz namena in njemu služečega kraja. Le dobro organizovano društvo — hiteče se svojimi blagimi nakanami proti enemu cilju in koncu in posvetujoče se na podlogi utrjenih vodil v za ta namen izbranem kraji — sme se nadejati koristonosnih posledic. Tovarši, na noge tedaj! Ne bodimo dalje separatisti, ampak pokažimo da smo socialnega duha. Marsi česa nam manjka, česar le z mrtvo črko v „Šoli“ ne moremo do korena razpravljati in toraj ne v življenje obuditi — nam samim na škodo. Koliko ledine je še! Koliko več toček, koliko več duševnega giba bi prišlo tudi v „Šolo“ naše glasilo, ako bi se ono zaslonbe veseliti moglo tudi v učiteljskem društvu! In pa, ali ni čas, da spregledamo tudi mi o stvari, ki jo gledajo v drugih krajih uže davno v lepem razvoji? Na noge tedaj, požrtujmo tudi mi kaj malega, ter osnujmo si svoje učiteljsko društvo sè sedežem v prijazni Gorici v blagem tekmovanji s tovariši drugih okrajev! Primerne ognjišča, okrog kterega bi se zbirali ob prostih dnevih, kjer bi se našli v obilnem številu jednako misleči tovariši, nadejam se zanesljivo, dobili bi v prostorih Goriške čilalnice, ktera se preseli 1. novembra zopet v prostore, kjer se je pred 19 leti rodila, t. j. v hišo pl. Stabile na Travniku.

Ta stvar je premisleka vredna, in iz vsega srca želim, da bi te moje besede ne pale na skalovita tla Končno zatrjujem, da bode toliko časa hiralo socialno življenje mej učitelji, dokler si ne zgradimo društvenega ognjišča. Ustani tedaj ter živi učiteljsko društvo!

IZ SEŽANSKO-KOMENSKEGA OKRAJA. Učiteljsko društvo za Sežansko-Komenski okraj je imelo dne 28. julija t. l. v Sežani svoj četrti letni zbor.

Navzočih je bilo 30 udov.

Dnevni red (glej „Šola“ zvezek I. leto II.)

I. Točno ob 8. uri zjutraj otvori g. predsednik sejo ter pozdravi s kratkimi besedami navzoče.

II. Gospodična učiteljica Štrukelj iz Komna, kot tajnica tega društva, prečita zapisnik minulega zborovanja — ter se ta verificira.

Potem sledé: „Društvena poročila.“ G. predsednik naznanja, da se je dal napraviti društveni pečat z napisom: „Sežansko-Komensko učit. društvo“ ter nakaže g. blagajnikarju 4 gold. 48 kr. iz društvene blagajnice. Dalje naznanja, da so nekteri društveniki še letnino plačali, a da je tudi društvo nove ude pridobilo.

III. G. Vertovec govori o polglasnem „e“ v ljudski šoli. On trdi, da se polglasni „e“ mora pisati in sicer iz sledečih razlogov: 1. ker se s tem jezik mehča; 2. ker so v staroslovenščini tudi imeli polglasni „e“, z razločkom, da so imeli zanj posebno znamenje; 3. narod ga vedno izgovarja, 4. ne izpuščamo ga v vsaki besedi, sosebno pa ne v onih, v kojih ga ljudstvo izpušča — smo torej nedosledni; 5. ni pred vsakim „r.om“ polglasnega „e“, torej otrok ne loči, kedaj ga ima pisati; — 6. otroku dela razlogovanje takih besed, v kojih se polglasnik izpušča, velike težave; 7. „r“ k samoglasnikom vzeti, iz pedagogično-didaktičnega stališča ni opravičeno, še manj pa dosledno — dosleden pa mora biti učitelj; 8. niso v tem vsi naši pisatelji edini. — Dalje pravi g. Vertovec, da on se ne sklada s tem, da bi se polglasni „e“ koj v šolo upeljal, in sicer radi tega ne, ker ga naše čitanke nimajo, predlagal pa je proti koncu svojega govora, naj bi naše društvo vplivalo na to, da se pri prihodnji izdaji čitank polglasni „e“ v naše knjige uvede, ker potem bi izginila iz šole omahljivost, nedoslednost v pisavi in ž njimi vsa nepotrebna pravila, ktera se že tako ne dajo mladim paglavcem vcepiti v glavo.

Proti temu se je oglasil g. Janko Leban, učitelj v Lokvi, ter je dokazoval v dolgem govoru, da to ni potrebno. Navajal je Miklosiča, Levstika, Levca, itd. ki so vsi proti polglasnemu „e“. Dokazal je, da tudi narod ga ne izgovarja, in da ga tudi najboljši slovenski listi ne rabijo.

Proti g. Janku Lebanu so debatovali g. c. kr. nadzornik in drugi učitelji, strinjajoč se z g. Vertovcem, ter bili za upeljavo polglasnega „e“ kar je konferenca konečno sprejela.

IV. O točki: „Krajepis v ljudski šoli“ govo il je g. nadzornik.

Za jako dober in temeljito razpravljen referat se mu g. predsednik zahvali v imenu društva. G. Hrovatin prosi, naj blagovoli g. nadzornik svoj spis priobčiti v „Šoli“. Istih misli so vsi navzoči. G. nadzornik obljubi to storiti.

V. O „zgodovini v ljudski šoli“ je govoril g. Kanté, učitelj v Sežani. Svoj spis razvrstil je v: pojem zgodovine, kakih misli so različni pedagogi o zgodovini v ljud. šoli; kaj zahtevajo učni načrti, in kako naj bi društvo posredovalo, da se v šolska berila

uvede kaj več sestavkov iz domače zgodovine, kakor tudi o ustavi in upravi — sploh o pravicah in dolžnostih državljanov. Društvo sprejme enoglasno predlog.

VI. Od g. predsednika predlagana oblika za tednik se sprejme, ter jednodušno sklene, da se jo predloži slavnemu c. kr. okraj. šolskemu svetu v potrjenje.

Nadalje se je sklenilo, da bode prihodnji zbor drugi četrtek meseca oktobra t. l. v Nabrežini.

V prihodnjem zborovanju bodo predavali :

1. Gosp. Ant. Korsič, učitelj v Komnu, o snažnosti in disciplini v ljudski šoli in o sredstvih to doseči;

2. „Jezik in njega važnost v ljud. šoli; govori g. Janko Leban, učitelj v Lokvi,

Ce bode čas dopuščal bo govoril g. A. Vertovec, učitelj v Dolini, o namenivniku; in gosp. Kanté, učitelj v Sežani, o podučevanju zgodovine v ljud. šoli.

Konečno polaga g. predsednik navzočim korist učiteljskega društva na srce, ter jih navdušuje k jednosti in slogi. Ob 1 uri po poludne zaključí sejo.

Po zboru je bil skupni obed v županovej gostilni; tam se je popevalo in napivalo v veselem krogu. — Na svidanje v Nabrežini! —

IZ TOLMINA 3. oktobra t. l. Danes se je otvorila pri nas nova, čveterorazredna šola, kar se je že pred več let nameravalo. Ob 8^{1/2} se je zbrala š. mladež v š. poslopji, od koder so jo učitelji spremljali v cerkev k božji službi. Razun kraj. oblastnij in dom. ljudstva, zbralo se je v cerkvi tudi mnogo odličnih gostov od blizo in daleč. Po končani službi božji odpeljala se je š. mladež v novo šolo, ki je bila za ta dan z mlajemi in zastavami krasno okinčana. Za š. mladino so še prišli: veleč. gg. glavar, dekan, c. kr. okr. nadzornik, udje okraj. in kraj. š. sveta, več učiteljev in mnogo občinstva.

Vsako delo, od kterega se pričakuje dober vspeh, se mora začeti z Bogom. Te misli šo navdajale navzoče, ko so preč. g. dekan blagoslavljali š. hišo. Po blagoslovu izroči preds. okraj. š. sveta hišo krajnemu š. svetu — ta pa voditelju. Preč. g. dekan je govoril slavnostni govor. Nato se je oglasil g. nadzornik ter v jedrnatem govoru otrokom, starišem in koncem učiteljem dolžnosti narisal, koje naj bi vsak na tanko izpolnjeval. Sklene govor s trikratnim: Živio Fr. J. I.

Med in po tej slovesnosti so s topiči streljali, ter naznanjali okolici, da je v Tolminu neka posebna slovesnost.

Iz sej c. kr. okr. šolskih svetov.

V Gorici dne 30. julija t. l. Razreši se 8 zapisnikov dom. učiteljskih konferenc; 11 sporočil o šolskem obiskovanju in 14 o iztirjanju naloženih glob. Potrdi se sporočilo voditelja v Renčah v kojem uaznanja, da uči on vsjo mladino, ker je učiteljica B. zbolela. Za Bate in Banjšice poterde se počitnice po predlogu. Od prof. Tramplerja darovanih atlasov se sprejme 10 zvezkov ter razpošlje nekterim šolam. Sled ukaza g. naučnega ministra od 21. junija t. l. št. 8714 smejo se Trampierjevi atlasi v vse občne ljud. šole vpeljati, ali ker imajo nemško terminologijo, so za slov. šole nerabljivi. Dalje se potrdi sporočilo o kraj. učiteljskih konferencah ter odpošlje c. kr. dež. šolskemu svetu. Določi se sklep šolskega leta.

V Gorici dne 22. avgusta t. l. Potrdi se sklepni račun okr. š. zaloga za leto 1880. Ustanovi se mesto učiteljice za Dol-Otlice s pogojem, da bode učila tudi klinčkanje. Dalje se ustanove redne šole v Ligu in v Plaveh. Enorazrednice v Dornbergu in Šempasu razširi se v dvorazrednice. Ant. Kacafura zač. učitelj v Ročinji in Leopold Furlani, začasen učitelj v Šmarjah imenujeta se definitivnim učiteljem. Mat. Lapanja pride za učitelja v Osek; Jak. Komavli kot prov. učitelj v Deskle; Fr. Vilhar v Žablje; dalje učiteljski kandidatje kot podučitelji in sicer: Peter Medvedšček v Plave; Jož. Brezigar v Opatjeselo; Edmund Cibej v Rihe nberg in Angela Kocijančič v Dornberg.

Pomočnim učiteljicam ročnih del določi se nagrada za š. leto 1880-1. Slednjič se sklene naprositi dež. zbor, da bi temu okraju naklonil večjo podporo iz dež. š. zaloga.

V Gorici dne 17. septembra t. l. Rszreši se 42 sporočil o šolskem obiskovanju; dva zapisnika dom. učit. konferenc in štiri račune za učila in š. opravo. Določi se več šolam potrebna učila in drugo opravo. Potrdi se sporočilo c. kr. okraj. š. nadzornika o nadzorovanju šol pa letni in opravljeni izkaz za leto 1880-1.

V Sežani dne 21. julija t. l. V Velikemdolu se vstanovi redna šola. Anton Leban, do zdaj druge vrste nadučitelj v Komnu, vvrsti se učiteljem prve vrste. Josip Hrovatim, učitelj Nabrežini, je imenovan nadučiteljem druge vrste na čveterorazrednici v Sežani.

Fr. Šuc, učitelj v Pliskovici, se vrsti iz 3. v 2. plač. vrsto. Dalje razreši se 25 sporočil o šolskem obiskovanju in tri račune za šolsko opravilo.

V Sežani dne 25. avgusta t. l. Odreče se učitelju Francu Buncu tretja petletnina. Določi se še teku tega leta najeti stanovanje učitelju v Brestovici. Razreši se več sporočil v šolskem obiskovanju pa 9 gospodarstvenih ulog. Potrđi se oblika tednika.

V Sežani 10. septembra t. l. Razrešiti se dve ulogi za napravo pohištva. Dene se učitelja P. v disciplinarno preiskavo. Pripozna se zač. voditelju v Sežani 50 gl. nagrade. — Odpoved učiteljice St. v Komnu, predlaga se c. kr. dež. šolskem svetu. Potrđi se 3. sporočilo g. okraj. šolskega nadzornika o nadzorovanju šol.

V Tolminu dne 30. sept. t. l. Vrsti se Fr. Dominiko v 1.; Ivan Širca, Ivan Grželj pa Jož. Hoban v 2. plač. vrsto. Učitelj Jak. Velikonja se predlaga def. nadučiteljem. Zač. učitelj, Krist. Bratina, se imenuje def. učiteljem. Zač. učiteljem so imenovani: Viktor Uršič, za Livek; Ant. Miklavič, za Otalež; Ant. Urbančič, za Št. Vidskogoro. Šola za silo v Sedlu se je izročila def. učitelju Ant. Stresu. Dalje pridejo učit. kandidatje kot zač. podučitelji: Fr. Bogataja v Bovec; Matija Kenda v Kobarid; Ivana Hrast v Cerknjo; Ana Bonež v Bovec in Avgusta Uršič v Kobarid.

Ustanovila se je enorazrednica na Št. Vidskogori; trirazrednice v Bovecu in Kobaridu razširilo v čveterorazrednice, in dvorazrednica v Cerknem v trirazrednico.

Obravnava zarad dveh bolehnih učiteljev se predlaga presl. c. kr. dež. š. svetu. Učitelju G. L. se prizna 50 gold. kot podporo zavoljo boleznj. Imenuje se E. Gomišček kot učiteljica roč. del v Drežnici. Prizna se nagrada pom. učiteljem. Razreši se več računov in ulog raznega zapopadka.

Novice in druge stvari.

Pregled šol in slov. mladine na Goriške m. V okraji Goriške okolice je bilo koncem t. š. leta: 10 dvorazrednic, 32 enorazrednic in 19 šol za silo. V Sežanskem okraji: 2 štirirazrednici, 1 dvorazrednica, 21 enorazrednic in 10 šol za silo. V Tolminskem okraji:

1 čveterorazrednica, 2 trirazrednici, 2 dvorazrednici 6 enorazrednic in 29 šol za silo.

V Gradiščanskem okraji: 4 enorazrednice in 5 šol za silo. Vseh štirih okrajih je bilo: 3 (čvetero =), 2 (tro =), 13 (dvo =), 63 enorazrednic in 63 šol za silo — skupaj 144 šol.

Kako so otroci obiskovali šolo, razvidi se iz sledečega:

V OKRAJI:	Število otrok				Od vse mladine je hodilo %	Na enega red. učite- lja pride:		Na enega u- čitelja v ob- če pride:		En učenec stane na leto
	dolžnih hoditi v šolo:		je hodilo v šolo			otrok 6-14 l.	učen- cev	otrok 6-14 l.	učen- cev	
	6-12	13-14	6-12	13-14						
Goriške okolice	7811	2275	5842	895	66.8	197	132	146	97	5.82
	10086		6737							
Sežanskem	3247	964	2346	411	65.4	140	91	105	69	8.21
	4211		2757							
Tolminskem	4279	1548	2428	597	51.7	291	151	114	60	7.46
	5827		3025							
Gradiščan- skem slov. šole	683		437		64	171	109	68	44	—

Kranjsko učiteljsko društvo je imelo 22 t. m. v Ljubljani glavni zbor. Pričujoč je bil tudi državni in deželni poslanec dr. Vošnjak, ki je naznanil, da se bode prošnja, katero je on predložil v državnem zboru, izročila državnemu poslancu prof. Kvičali, ki v prihodnjem zasedanji predloži temeljit načrt, kako naj se šole na Kranjskem preuredé. Zbor je tudi soglasno sklenil vložiti prošnjo, naj se poduk v slovenščini raztegne še na več predmetov, ker se zdaj slovenščina v šolah še premalo rabi.

Novačenje. Pri letošnjem nabiranju novincev povzeli smo sledeče, kar tukaj brez komentara priobčimo.

V NABORNEM OKRAJI:	Poklicanih mladeničev		Od teh zna brati in pisati		Zna samo brati	
	reda:	štev.	štev.	o/o	štev.	o/o
Goriške okolice	I.	406	150	37	184	45
	II.	292	57	19	84	29
	III.	325	75	23	89	27
	I.-III.	1023	282	27	357	35
Ajdovskem	I.	165	77	47	91	55
	II.	128	40	31	52	41
	III.	143	43	30	55	41
	I.-III.	436	160	36	198	45
Kanalskem	I.	142	15	11	19	13
	II.	125	13	10	13	11
	III.	135	9	7	12	9
	I.-III.	399	37	9	45	11
V Goriškem glavarstvu:	I.-III.	1858	479	25	600	32
Sežanskem:	I.	168	86	51	107	60
	II.	119	49	41	68	50
	III.	118	29	25	37	31
	I.-III.	405	164	40	212	52
Komenskem	I.	171	67	38	88	51
	II.	123	34	27	54	44
	III.	106	33	31	56	35
	I.-III.	400	134	33	198	49
V Sežanskem glavarstvu:	I.-III.	805	298	37	410	50

V NABORNEM OKRAJI:	Poklicanih mladeničev		Od teh zna brati in pisati		Zna samo brati	
	reda:	štev.	štev.	0/0	štev.	0/0
V Tolminskem	I.	315	63	20	72	23
	II.	339	40	12	45	13
	III.	327	31	9	39	12
	I.-III.	981	134	14	156	16
Bovškem	I.	90	20	22	27	30
	II.	100	10	10	12	12
	III.	115	26	23	29	25
	I.-III.	305	56	18	68	22
V Tolminskem gla- varstvu :	I.-III.	1286	190	15	224	18

Na Mariborskem učiteljišči je delalo letos 33 rednih pripravnikov in 8 eksternistov zrelostno škušnjo. Izmed rednih napravilo jih je škušnjo 31 (3 z odluko); izmed eksternistov so 3 reprobirani. Po narodnosti je bilo izmed rednih četrtošolcev 26 Slovencev in 7 Nemcev.

Slovenščina na srednjih šolah v Trstu. Na spomnico pol. društva „Edinost“ s prošnjo, da bi se uvedel v srednjih šolah slov. jezik od razreda do razreda, kakor zapovedan predmet, je ministerstvo odgovorilo, kakor pol. društvu „Sloga“ za Goriško, češ, da ni potreba, da se prenaredi sedanja uravnava vsled katere je gojitev slovenskega jezika zadostna, in da se umé samo ob sebi, da se tačaji za slovenščino, ko bodo bolj obiskovani, uže iz didaktičnih ozirov pomnožé.

Navadno se trdi, da učitelji največjo starost dosežejo. Do 120 let, ktere ima na hrbtu Martin Bači v Visoki na Ogerskem, še pa vendar nobeden ni priplezal. Najstarejše ljudje se ne spominjajo, da bi bili Martina kedaj drugačnega videli, kakor starega.

Prošnje učiteljev za oproščenje od perijodičnih orožnih vaj. Vojno ministerstvo je s posebnim odlokom 16. septembra t. l. zaukazalo, da se učitelji stalne vojske med šolskim letom nimajo pozvati k orožnim vajam, ako za to prosijo. Prošnji mora biti pridjano še posebno spričevalo višje šolske oblasti ali vodje dotične šole z dokazom, da je prosilec res v kateri javno službi stalno vmeščen, ter da se za čas njega nenazočnosti, moral bi šolki pouk pretrgati. Prosilci, kojih prošnje se ugodno rešijo, pozovejo se v velikih počitnicah k vajam.

Avstro-Ogrsko prebivalstvo. Cislajtanija šteje preko 22 milijonov prebivalcev, Translajtanija pa 15 milijonov, torej vкуп 37 milijonov. Po kronoyinah pa se razdelé tako-le: Galicija ima 5.953.170 prebivalcev, Češka 5.557.134, Dolenje Avstrijsko 2.321.031, Moravska 2.259.619, Štajarska 1.802.357, Tirolska 765.426 Gorenje Avstrijsko 560.879, Bukovina 119.599, Šlezija 165.772, Solnograd 563.566, Predarelsko 407.364, Kranjska 388.176, Koroška 240.670, Goriška 114.241, Trst z okolico 241.437, Istra 195.854, Dalmacija 474.489, Hrvatska 1.855.562, Ogrska z Erdeljsko 13.000.000.

Realna gimnazija v Serajevu je imela letos koncem leta 101 učencev. Največ je bilo Serbov (74) i razen teh je obiskovalo gimnazijo 18 Špancev, 6 Nemcev, 2 Magijara in 1 Francoz. Provizorni ravnatelj je bil dr. Iv. Coh, poleg njega pa še deset profesorjev.

Šolstvo v vzhodni Rumeliji. Iz statistike ki jo je izdala vzhodno-rumelijska vlada razvidimo, da se je, odkar je dežela avtonomna, 307 novih bulgarskih šol ustanovilo. Vseh bulgarskih šol v tej provinciji je 745, koje obiskuje 50.311 učencev. Otroci se v teh šolah, ki imajo navadno štiri pripravljevalne razrede, uče teh le predmetov: katekizem, bolgarski jezik, aritmetiko, zgodovino, zemljepisje, prirodoznanstvo, lepomisje, petje in telovadbo. Vseh učiteljev je 983 pa 127 učiteljic. Ker ime vzhodna Rumelija 573.000 bolgarskih prebivalcev, pride ena šola na vsakih 766 — in eden učitelj na 508 prebivalcev.

Kmetijska šola na slov. oddelku v Gorici začne 1. nov. Naj bi se več kmetijskih razumnih mladeničev vpisalo v to jako koristno šolo.

Premeščenje profesorjev. Gosp. profesorja Ivan Berbuč in Iosip Ivaučič sta premeščena s Pazinske na Goriško gimnazijo, in gosp. prof. Dragotin Compare iz Gorice v Pazin.

Ljubljanska gimnazija. V letošnjem š. letu se je vpisalo v to gimnazijo 731 učencev; v prvi razred 201, mej temi 136 v slovenski oddelek; sprejelo se je v ta oddelek 98 učencev, zato se napravite paralelki.

Imenovanje. Gosp. L. Urbarčič, suplent na Goriškej gimnaziji, imenovan je za profesorja na ondotnej realki.

V o b r a m b o. Pri učiteljskem zborovanju v Ljubljani se je g. M. o našem ped. listu nekako lakonično izrazil, rekoč: „Jaz mislim da se Goriška „Šola“ ne bo hotela združiti z drugimi slov. ped. listi, ker dobiva vladno podporo.“ Gospodu poročevalcu bi bili zelo hvaležni, ako nam pové v čem obstoji ona vladna podpora našemu glasilu, da se je še za časa ostresemo. Mogoče, da je g. poročevalec steknil vladno podporo v 1. zvezku „Šole“ kjer je v naznanilu rečeno, da gg. učiteljem in učiteljicam Goriškega, Tolminskega in Sežanskega okraja krijo naročnino dotični c. kr. okrajni š. sveti. Ker je bilo učiteljem vseh treh okrajev dobro znano, kako se bodo troški za uredovanje lista pokrivali, zdelo se nam je nepotrebno, ono naznanilo bolj na drobno razjasniti. Takrat pa nam tudi na misel ni prišlo, da bi vtegnila ona sama na sebi nedolžna notica vzbuditi sumičenje. Res je sicer, da dotični c. kr. okraj. š. sveti plačujejo naročnino učiteljem omenjenih okrajev, to-da ti novci niso vladni ampak 0/0 ki jih sami plačujemo za uzdrževanje okrajnih učit. knjižnice in njenih podražnic. Ker so pa te s potrebnim berilom dobro založene, so učitelji pri vladni učit. konferenci leta 1879 z veseljem sprejeli predlog, naj se s temi 0/0 zraven knjig, izplačujejo tudi troški za uredovanje ped. lista.

Toliko v pojasnilo.

Ur. „Šole“.

Vabilo.

Sežansko-Komensko učiteljsko društvo bode imelo svoje četrto letošnje zborovanje dné 13. oktobra (četrtek) t. l. ob 10. uri predpoldne na Nabrežini sé sledečim dnevnim redom

- I. Predsednikov nagovor.
- II. Verificiranje sejnega zapisnika minulega zborovanja.
- III. Društvena poročila.
- IV. O važnosti jezika v ljud. šoli (govori gosp. Janko Leban.)

V. O snažnosti in disciplini v ljud. šoli (govori g. Anton Korsič).

VI. Posamezni predlogi.

K obilnej udeležitvi vljudno vabi:

ANTON LEBAN
predsednik.

V Komnu, 20. septembra 1881.

Št. 825.

Razpis učiteljskih služeb.

V tuk. šolskem okraji se s tem razpisuje ena učiteljska služba III. plačilne vrste, s katero je združeno voditeljstvo enorazrednice, in ena podučiteljska služba.

Dohodki obeh služeb so določeni v dež. šols. postavah 10. marca 1870 in 4. marca 1879.

Prosilci naj vložé semle svoje prošnje, previdene s postavnimi spričevali naj dalje do 27. oktobra t. l. po njim predstojnih oblastnijah.

C. K. OKR. ŠOLSKI SVET V GORICI

26. septembra 1881.

Književno naznanilo.

P. n. naročnikom pomožne knjige „Prvi poduk“ naznanjam, da se tiska pri Kleinmayru in Bambergu v Ljubljani. — Pri tej priliki si dovoljujem priporočati svoje drago šolsko blago, kterega ponujam po sledečih nižanih cenah, in sicer: pisank e (po 1.15 gold. na debelo), risanke (po 3 gold. in 2.50) ter knjige: domovinoslovje (8), zgodovino (10) zemljepis 1. natis (10) 2. natis (26), malo fiziko (23) geometrijo (24), gospodinjstvo (30), prirodopis (56) in fiziko s kemijo (60).

LAPANJE

v Krškem.
